

vindicta fratris, tribus annis pœniteat. In alio loco decem annos dicitur pœniteat; homicida autem decem vel septem annos. Si laicus alterum occiderit odii meditatione, si non vult arma relinquere, pœnitentiam septem annorum, sine carne et vino tres annos. Si quis occiderit monachum vel clericum, artem relinquat, et Deo serviat, et septem annos pœniteat, quod in iudicio episcopi est. Qui presbyterum occiderit, duodecim annorum ei pœnitentia secundum canones imponatur; aut si negaverit, si liber est, cum duodecim juret. Si autem servus per duodecim vomeres ferventes se purget, convictus noxa usque ad ultimum vitæ tempus militiæ cingulum deponat, et uxorem amittat. Qui per jussionem Domini sui occiderit hominem, quadraginta dies pœniteat, et qui occiderit hominem, quadraginta die-

bus se absteineat ab Ecclesia, et qui occiderit hominem in publico bello, quadraginta diebus pœniteat; si per iram, tres annos; si causa, uno anno; si per populum vel per artem aliquam, septem annos, aut plus; si per rixam, decem annos pœniteat. Si quis maleficio suo aliquem perdidit, quinque annos pœniteat, duos ex his in pane et aqua. Si quis per amorem veneficus sit, et neminem perdidit, si clericus est, unum annum pœniteat in pane et aqua; si sacerdos quinque, duo ex his in pane et aqua. Si diaconus tres annos, unum ex his in pane et aqua, et laicus dimidium annum pœniteat: maxime si per hoc mulieris partum quisque deceperit, tres annos unusquisque supraugeat in pane et aqua, ne homicidii reus sit.

FRAGMENTA

EX COLLECTORIBUS CANONUM.

I.

EX LIBRIS II REGINONIS DE ECCLESIASTICIS DISCIPLINIS ^a.

DE SUSCIPIENDA CONFESSIONE.

(Ex Theodori archiepiscopi vel Bedæ presbyteri Pœnitentiali.)

LIB. I, CAP. CCXCVI. ^b Episcopi vel presbyteri, quando fidelium recipiunt confessiones, humiliare se debent, et cum tristitiæ gemitu lacrymisque orare, non solum pro suis delictis, sed etiam pro fratris casu. Ait enim Apostolus: *Quis infirmatur, et ego non infirmor (II Cor. x)?*

Unde supra.

CAP. CCXCVIII. ^c Cum ergo venerit aliquis ad sacerdotem confiteri peccata sua, mandet ei sacerdos ut exspectet modicum, donec intret ecclesiam, aut cubiculum suum ad orationem. Si autem non est locus aptus ad hoc, dicat hanc orationem in corde suo.

ORATIO.

CAP. CCXCIX. ^d Domine Deus omnipotens, propitius esto mihi peccatori, ut condigne tibi possim gratias agere, qui me indignum propter tuam misericordiam ministrum fecisti officii sacerdotalis, et me exiguum humilemque mediatorem constituisti ad orandum et intercedendum ad Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum pro peccantibus et ad pœnitentiam revertentibus. Ideoque dominator Domine, qui omnes homines vis salvos fieri et ad agni-

tionem veritatis venire, qui non vis mortem peccatorum, sed ut convertantur et vivant, suscipe orationem meam, quam fundo ante conspectum clementiæ tuæ pro famulis et famulabus tuis qui ad pœnitentiam venerunt, ut des illis spiritum compunctionis, ut recipiant a diaboli laqueis, a quo astricti tenentur, et ad te per condignam satisfactionem revertantur per eundem Dominum.

Videns autem ille qui ad pœnitentiam venit sacerdotem tristem et lacrymantem pro suis facinoribus, magis ipse timore Dei percutus amplius tristetur et exhorrescat peccata sua ^e.

ORDO AD DANDAM PœNITENTIAM.

Unde supra.

CAP. CCC. ^f Post hæc interroga eum blande leniterque. Credis in Deum Patrem et Filium et Spiritum sanctum? *Resp.* Credo. — Credis quod istæ tres personæ unus Deus sit? *Resp.* Credo. — Credis quod in ipsa ista carne, in qua nunc es, in ipsa resurgere habes in die iudicii et recipere sive bonum sive malum quod gessisti? Credo. — Vis dimittere illis peccata qui in te peccaverunt, Domino dicente: *Si non remiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra (Matth. vi).* *Resp.* Volo. — Et require ab eo diligenter si est incestuosus, aut suo seniori infidelis. Et si non vult incestum dimittere, non potes ei dare pœnitentiam. Si autem vult, potes. His præmissis, pœnitentem aliqui affectuose debet sacerdos his verbis:

tem, magis peccata sua exhorrescit, magis scelera sua pertimescit. Post hæc charitative sacerdos eum suscipiat, humiliter eum sedere faciat secum, blande eum huiusmodi sermonibus attrahat: *Frater, non erubescas confiteri peccata tua.*

^g Burch., ibid. Vide librum antiquum Pœnitentiam Andegavensem editum a J. Morino, in appendice lib. de Pœnit.

^a Hos vir eruditissimus Baluzius ad fidem vetustissimi codicis accurate emendavit.

^b Haligt., in præf. l. vi.; Burch., l. xix, c. 2.

^c Haligt., ibid.; Burch., l. xix, c. 2.

^d Haligtar., ibid.; Burch., ibid. c. 3.

^e Hic locus sic se habet in veteri codice ms. monasterii Rivipullensis: *c* Videns autem ille frater, qui ad pœnitentiam venit, hanc sacerdotis humilita-

Frater, noli erubescere peccata tua confiteri. Nam et ego peccator sum, et fortassis pejora quam tu feceris habeo facta. Hæc ideo admoneo, quia usitatum generis humani vitium est, ut beatus Gregorius dicit (Lib. xxi, *Moral.*, c. 9), et laudando peccatum committere, et commissum confitendo non prodere, sed negando defendere, atque convictum defendendo multiplicare. Et qui diabolo instigante nefanda crimina perpetrare non metuimus, hæc eadem quæ opere absque illa verecundia perfecimus, eodem suadente saltem verbis confiteri erubescimus, et coram homine, qui similis nostri est, eisdem fortasse passionibus subjacet, confunditur dicere, quod coram Domino qui omnia inspicit, absque ullo mentis rubore committere formidavimus detestanda actione. Sponte ergo fateamur quod nullo cogente commisimus. Si vero nos nostra scelera celaverimus, ab illo manifestabuntur qui et accusator est peccati et iudex. Ipse enim hic nos ut peccemus instigat: ipse cum peccaverimus, accusat. Si ergo in hac vita præveniamus eum et ipsi sceleris nostri accusatores simus, nequitas diaboli inimici nostri et accusatoris effugiamus, Paulo teste, qui ait: *Si nosmetipsos iudicaverimus, non utique diiudicabimur (I Cor. ii).*

Videns autem eum sacerdos verecundantem, rursus prosequatur: Fortasse, charissime, non omnia quæ gessisti ad memoriam modo veniunt. Ego te interrogabo. Tu cave ne diabolo suadente aliquid celare præsumas. — Et tunc eum per ordinem interroget.

Fecisti homicidium aut casu, aut volens, aut pro vindicta parentum, aut iubente Domino tuo, aut in publico bello. Si voluntarie fecisti, septem annos pœnitere debes, si nolens aut casu, quinque annos. Si pro vindicta parentis, unum annum, et sequentibus duobus annis tres quadragesimas et legitimas ferias. Si in bello, quadraginta dies. Si liber es, et iubente domino servum occidisti, annum unum, in duobus aliis annis tres quadragesimas et legitimas ferias. Si servus dignus est morte, quadraginta dies pœniteat.

Fecisti truncationes manuum aut pedum, aut oculos hominis eruisti, aut vulnerasti hominem. Pro truncatione annum unum pœnitere debes; pro vulnere, quadraginta dies pœniteas.

Fecisti perjurium aut pro cupiditate sæculi, aut coactus et pro necessitate, aut perveracia, aut parentum, aut nesciens, aut alios in perjurium induxisti scienter. Si sciens pejerasti, et alios in perjurium induxisti, septem annos pœnitere debes. Si nesciens, annum et tres quadragesimas.

Fecisti furtum, aut sacrilegium, aut infracturas, vel rapinam, tollens quod tuum non erat. Si domos per noctem infregisti et quadrupedia tulisti vel florilem causam valentem solidis quadraginta, annum unum pœnitere debes et pretium reddere. Si non reddis, annos duos pœniteas. Si majorem [majus] fecisti furtum, tres annos pœnitere debes. Et si sæpe

A fecisti, annos septem. Pro modico furto viginti dies, pueri decem dies.

Fecisti adulterium cum uxore aliena vel desponsata, vel virginem corrupisti, sive cum sanctimoniali vel Deo dicata, vel cum absoluta famina, id est, sine marito, vel cum ancilla propria. Si mœchatus es cum alterius uxore aut cum sanctimoniali, septem annos pœniteas. Si cum virgine, duos annos. Si cum vidua, annum unum. Si tuam uxorem dimisisti, et alterius junxisti, septem annos pœniteas. Si cum vacante femina, tres quadragesimas et legitimas ferias. Si cum propria ancilla, quadraginta dies pœnitere debes.

Nupsisti cum uxore tua vel ancilla retro. Si fecisti, quadraginta dies debes pœnitere.

Nupsisti cum uxore tua quadraginta dies antepartum, quadraginta dies debes pœnitere.

Nupsisti in die Dominico, tres dies pœnitere debes.

Fecisti raptum de virgine vel vidua, tres annos pœnitere debes.

Fecisti fornicationem, sicut Sodomitæ fecerunt, cum pecoribus, aut cum matre, vel sorore, quindecim annos vel duodecim pœnitere debes.

Coinquinatus es cum uxore tua in quadragesima. Si hoc fecisti, annum unum pœnitere debes, aut viginti sex solidos in elemosynam dare. Si per ebrietatem evenit, quadraginta dies pœniteas.

Hoc etiam cavere debet, ut viginti dies ante Natale Domini, et Pentecostem et omni die Dominica et post conceptionem manifestatam vir contineat se ab uxore.

Dixisti falsum testimonium pro cupiditate aut nesciens, annum unum pœniteas.

Truncasti ullum membrum, tres annos pœniteas. Odisti fratrem tuum. Quandiu in ipso odio fuisti, tandiu pœniteas in pane et aqua.

Detraxisti ullum hominem ad seniores vel ad pares propter invidiam, quadraginta dies pœniteas.

Violasti in furto sepulcrum, annos duos pœniteas. Contigit tibi ulla negligentia de sacrificio Domini, centum quadragesima dies pœniteas.

Consuluisti magos, aut aruspices, aut incantatores, aut sortilegos, vel vota quæ ab arboribus vel ad fontes sunt voti, annos tres pœniteas.

Tulisti aliquid pecuniæ de ecclesia. Aut in quadruplum restituas, aut tres annos pœniteas.

Perdidisti aliquem per injustam delaturam, tres annos pœniteas.

Duxisti aut transmisisti aliquem in captivitatem, tres annos pœniteas.

Editio Helmarstadiensis ita habet: Duxisti aut transmisisti ullum hominem Christianum in captivitatem, tres annos. *Burchardus in libro xix paulo fusius, et cum aliquo discrimine.* Duxisti, aut transmisisti, vel vendidisti aliquem hominem in captivitatem, nisi pro pace communi. Si fecisti reducere eum,

* Codex Rivipull., auctor. Vide Ruric., lib. ii, ep. 12.

si poteris. Sin autem, duos annos per legitimas fe- **A** *De temporibus quibus se continere debent conjugati ab uxoribus.*

rias pœniteas. Cremasti domum aut aream alterius, tres annos pœniteas.

Fecisti vomitum per ebrietatem, quindecim dies pœniteas. Si per contentionem, quadraginta. Si nesciens, sex dies pœniteas.

Editio Helmæstadiensis : Fecisti vomitum per ebrietatem, 15 dies pœniteas. Si per contentionem, 40. Si nesciens, 7 dies pœniteas. Similiter si sanguinem comederis.

Manducasti morticina aut dilacerata a bestiis, quadraginta dies pœniteas. Similiter si sanguinem comederis.

Bibisti de liquore in quo mus vel mustela mortua inventa fuerit, quadraginta dies pœniteas.

Contempsisti indictum jejunium in Ecclesia vel decreta seniorum, quadraginta dies pœniteas. Si in quadragesima unum annum.

Oppressisti infantem tuum, quinque annos aut tres pœnitere debes.

Bibisti ullum maleficium, id est herbas, vel alias causas, ut non potuisses infantes habere, aut alio donasti, aut hominem per mortiferam potionem occidere voluisti, aut alium hoc facere docuisti, aut de semine viri gustasti ut in amorem tuum exardesceret, aut chrisma bibisti aut ad subvertendum Dei iudicium alteri dedisti, etc. Si quid hujusmodi operatus es, septem annos pœniteas.

Necasti voluntarie partus tuos, decem annos pœniteas. Et si filium vel filiam occidisti, duodecim. **C** Et si utero ante conceptum, unum annum. Si post conceptum, tres annos. Si tuus infans per tuam negligentiam sine baptismo mortuus est, annum unum pœniteas, et nusquam sis sine aliqua pœnitentia.

Fecisti aliquid vel dixisti in quocunque opere quod inchoas per sortilegam vel magicam artem, annum unum pœniteas.

Misisti filium tuum super tectum aut super fornacem pro aliqua sanitate, vel incendisti grana ubi mortuus homo fuerat, quinque annos pœniteas.

Cantasti carmina diabolica super mortuos, viginti dies pœniteas.

Junxisti te mulieri tempore menstruo, quadraginta dies pœniteas.

Nupsisti cum uxore tua, postquam peperit, antequam quadraginta dies adimplerentur, triginta dies pœniteas.

Communicasti de sacrificio Domini, et non prius abstinuisti ab uxoris amplexu, quinque aut septem diebus, dies viginti pœniteas.

Operatus es aliquid in Dominica die, septem dies pœniteas.

Detraxisti vel maledixisti aliquem causa invidiæ, septem dies pœniteas. *Vide supra quæ sequuntur.*

^a Burch., l. xix, c. 76.

^b Burch., l. i, c. 22.

^c Burch., l. vi, c. 32.

^d Ita pœniteat, ut homicidia sponte commissa, cum ipsa Veritas dicat : *Mihi vindictam, et ego retri-*

(Ex Pœnitentia eodem.)

CAP. CCCXXIX. Uxoratus contineat se quadraginta dies ante Pascha et Pentecosten, seu ante Natale Domini, et omnem Dominicam noctem, et quartam et sextam feriam, et a conceptione manifestata usque post natam sobolem. Uxor post natam sobolem absteineat se ab Ecclesia, si filius est, dies triginta; si filia, dies quadraginta. Mulier se absteineat a viro tres menses ante partum, et post partum quadraginta dies. Qui autem nupserit his diebus, viginti dies pœniteat.

De eadem re.

CAP. CCCXXX. ^a Qui in quadragesima ante Pascha cognoverit uxorem suam et noluerit abstinere ab ea, uno anno pœniteat [*Edit. Helmæst.* annos 15 pœniteat], aut pretium suum, videlicet viginti sex solidos ad ecclesiam tribuat, aut pauperibus dividat. Si per ebrietatem et sine consuetudine acciderit, quadraginta dies pœniteat.

Quod ante communionem abstinere debet a conjug.

CAP. CCCXXXI. ^b Omnis homo ante sacram communionem a propria uxore abstinere debet 7, aut 5, aut 3 dies.

EX LIB. II REGINONIS DE ECCLESIASTICIS DISCIPLINIS.

Qui per saidam/hominem occiderit.

(Ex Pœnitentia quo supra.)

CAP. XXIII. ^c Qui pro vindicta fratris aut aliorum parentum occiderit hominem, annum unum pœniteat ^d et sequentibus duobus tres quadragesimas observet et legitimas ferias, id est, secundam, quartam et sextam feriam.

De eadem re.

(Ex eodem.)

CAP. XXIV. Qui per iram et rixam et ebrietatem subito hominem occiderit, quatuor annos pœniteat.

De eadem re.

(Ex eodem.)

CAP. XXV. Si quis liber, jubente domino suo, servum occiderit, quadraginta dies pœniteat. Et si quis liber, jubente domino suo, hominem innocentem occiderit, annum unum pœniteat, et in duobus aliis annis tres quadragesimas observet et legitimas ferias.

Si aliquis ordinatus homicidium fecerit.

(Ex Pœnitentia quo supra.)

CAP. XLVI. ^e Si quis episcopus aut aliquis ordinatus homicidium fecerit, decem annos pœniteat, tres ex his in pane et aqua.

Si quis consenserit vel consiliatus fuerit ut homo interficiatur.

(Ex eodem.)

CAP. XLVII. ^f Si quis ad homicidium faciendum consenserit et consilium dederit, et factum fuerit, *buam.* Idem habet Pœnitentiale Romanum ex Theodoro. *Vide supra.*

^e Halitgar., lib. vi, c. 4.

^f Halitg., *ibid.*

septem annos pœniteat. Si vero non fuerit factum, **A** tres annos pœniteat

Si quis consanguineum suum occiderit aut senio- rem.
(Ex eodem.)

CAP. XLVIII. Si quis proximum et consanguineum suum occiderit, decem annos pœniteat. Similiter si quis senio- rem et dominum suum dolo trucidaverit.

De his qui pro nihilo ducunt homicidium in bello perpetratum.

(Ex Pœnitentia- li quo supra.)

CAP. LI. Si quis hominem in bello publico occiderit, quadraginta dies pœniteat.

De clerico qui proximum suum occidit.
(Ex eodem.)

CAP. LII. Si clericus homicidium fecerit et proximum suum occiderit odii meditatione, exsul septem annis pœniteat. **B**

De parricidis.
(Ex eodem.)

CAP. LIII. Si quis hoc crimen perpetraverit, quidam judicaverunt ut septem annis pœniteat, vel quatuordecim pœnitentiam egisset; quidam usque ad finem vitæ, sicut Cain, qui similia perpetraverit.

De femina cujus filius per negligentiam obierit non baptizatus.

(Ex Pœnitentia- li quo supra, cap. 17.)

CAP. LXII. Pariens femina, cujus filius per negligentiam non baptizatus obierit, annum unum pœniteat, et nunquam sit sine aliqua pœnitentia. Si autem per negligentiam sacerdotis, require in primo libello cap. 129. **C**

Si qua mulier partum suum excusserit.
(Ex Pœnitentia- li eodem.)

CAP. LXVI. Si qua mulier partum suum ante quadraginta dies in utero sponte perdidit, annum unum pœniteat. Si vero post quadraginta dies eum occiderit, tres annos pœniteat. Si vero postquam animatus fuerit, eum perdidit, quasi homicida pœniteat. Sed distat multum utrum pauper- cula pro difficultate nutriendi, aut fornicaria causa sit, et pro sui sceleris celandi faciat causa.

De femina quæ virum per maleficium interfecit.
(Ex eodem Pœnitentia- li, cap. 15.)

CAP. LXXII. Mulier, si aliquos interimit arte malefica, id est per poculum aut per aliquam artem, septem annis pœniteat. Si pauper- cula fuerit, quatuor annis pœniteat.

Quid si unus absolutus et alter copulatus adulteraj fuerint.

(Ex Pœnitentia- li unde supra.)

CAP. CXXXIV. Si quis, vacans uxore, polluit se cum alterius uxore, annis duobus pœniteat. Similiter de feminis observandum.

Si uxoratus ancillam propriam tenuerit.

CAP. CXXXV. Si uxoratus ancillam propriam tenuerit, annum unum pœniteat, vel in alio anno tres quadragesimas et legitimas ferias, et tribus mensibus prius se a sua contineat conjugē. Ancilla vero, si vim passa est, quadraginta dies; si consentiens fuerit, tres in anno quadragesimas et legitimas ferias pœniteat.

Si laicus cum laica femina fornicatus fuerit.
(Ex eodem.)

CAP. CXXXVI. ^a Si laicus cum laica femina, id est, uterque absolutus a lege conjugii, tres annos pœniteat; et quanto sæpius et negligentius ea peccata commiserunt, tanto magis et tempus addatur et modus pœnitentiæ.

De fornicatione diversarum personarum.
(Ex Pœnitentia- li Romano ^b, Theodori episcopi, et Bedæ presbyteri.)

CAP. CCXLVI. Adolescens si cum virgine peccaverit, annum pœniteat. Si semel et fortuito casu, levigetur ei pœnitentia, et tantum usque ad annum plenum pœniteat. Si infra triginta annos adolescens fornicationem faciat, tres quadragesimas et legitimas ferias. Si propter hoc peccatum servitio humano addicti sunt, quadraginta dies pœniteant. Si uxoratus cum virgine fornicatus fuerit, duos annos pœniteat, ita primum omnium, ut a sua se contineat. Si ei consenserit, uxori etiam addatur modus pœnitentiæ. Si laicus cum laica fornicatus fuerit, tres annos pœniteat; et quanto sæpius, tanto magis tempus addatur. Laicus maculans se cum ancilla Dei, duos annos pœniteat. Si genuerit ex ea filium, annos tres pœniteat. Si sine conjugio est, tres quadragesimas et legitimas ferias. Si canonici sunt et fornicantur, annum unum; si frequenter duos. Qui in gradu est, annos tres pœniteat. Monachus sine gradu, vel canonicus gradum habens, si cum puella laica fornicati sunt, annos tres pœniteant. Si cum sanctimoniali, annos septem pœniteant. Monachi eum gradu fornicationem facientes, septem annos pœniteant. Si monachus laicam duxerit, tres annos pœniteat, illa duos et legitimas ferias. Si usque ad generationem filii, quatuor annos pœniteat. Si occiderit, septem annos pœniteat. Si episcopus fornicatus fuerit, octo annos pœniteat. Alii judicaverunt duodecim annorum pœnitentiam. Post annum tertium levius pœniteat. Presbyter cum puella fornicans, annos quatuor et tres quadragesimas in anno, et ferias quartam et sextam in pane et aqua. ^c Si cum ancilla Dei fornicatus fuerit, septem annos pœniteat. Episcopus, presbyter, et diaconus, si in fornicatione, perjurio, etc. ^d

Item de incestis.

CAP. CCXLVII. Si adolescens sororem suam duxerit, quinque annos pœniteat. Si matrem, septem

^a Burch., l. ix, c. 68.

^b Idem est quod supra habet inquisitio 65, his verbis: « Pœnitentiale Romanum vel a Theodoro episcopo, aut a ven. presbytero Beda editum. »

^c Burch., l. xvii, c. 59.

^d Ut supra in prima collectione capitulorum Theodori.

annos. Et quoad vixerit, nunquam sit sine continentia [pœnitentia].

Item alii.

Qui cum matre fornicatus fuerit, quindecim annos pœniteat. Qui cum filia vel sorore fornicatus fuerit, ab omni carne se absteineat, et quindecim annos pœniteat. Si mater cum filio suo parvulo fornicata fuerit, tres annos absteineat se a carne, et diem unum in unaquaque hebdomada jejunet usque ad vesperam.

Item.

Qui habet matrem et filiam, duas sorores, uxorem patris et fratris, patruelis aut avunculi, neptem aut consobrinam, aut qui in prima, secunda, vel tertia generatione juncti sunt, istis volumus indicare ut separentur. Et propter novellam plantationem Ecclesie, ut septem annos agant pœnitentiam, tres primos annos, tres dies in hebdomada, id est, feria secunda, et quarta, et sexta, quadraginta dies ante Pascha, viginti ante missam sancti Joannis, viginti ante Natale Domini. Quatuor vero reliquos annos, feria quarta et sexta, et quatuordecim noctes ante missam sancti Joannis et alias ante Natale Domini. Si se redimere vult, donet unum denarium aut pretium unius denarii pro uno die. Si pauper est, donet dimidium denarium.

De sordidatione puerorum.

CAP. CCXLVIII. Pueri se manibus invicem coinquinantes, quadraginta dies pœniteant, majores vero centum dies. Pueri se inter femora sordidantes, centum dies pœniteant, majores tres quadragesimas et legitimas ferias. Parvulus a majore oppressus, septem dies pœniteat. Si consenserit, viginti dies. Puer voluntarie se polluens, triginta dies, juvenis vero quadraginta dies pœniteat.

De menstruis abstinendis, etc.

CAP. CCXLIX. Qui cum muliere menstruata nupserit, quadraginta dies pœniteat. Si quis cum uxore sua retro nupserit, quadraginta dies pœniteat. Si in terga nupserit, tres annos, quia sodomiticum scelus est. Viri inter femora fornicantes, annum unum pœniteant. Si in terga, tres annos. Si pueri sunt, duos annos pœniteant.

De mulierum fornicatione.

CAP. CCL. ^a Mulier quocunque molimine aut in seipsa aut cum altera fornicans, tres annos pœniteat

Unde supra.

^b Si sanctimonialis cum alia sanctimoniali per aliquod machinamentum fornicatur, septem annos pœniteat.

De illecebroso amplexu.

CAP. CCLI. ^c Qui per illecebrosos amplexus feminæ vel per osculum polluitur, triginta dies pœniteat. Qui tetigerit inverecunde carnem ejusdem feminæ,

^a Burch., l. xvii, c. 27, ex Pœnitentiali Theodori tantum.

^b Burch., lib. xvii, c. 28, ex Pœnit. Theod.

^c Burch., l. vii, c. 42.

A tres menses pœniteat. Qui per turpiloquium polluitur, septem dies pœniteat. Presbyter si osculatus fuerit feminam per immundum desiderium, viginti dies pœniteat. Si inquinatus fuerit, quadraginta dies pœniteat. Qui in ecclesia per somnum polluitur, tres dies pœniteat. Qui in somnis voluntate pollutus est, surgat, et cantet septem psalmos pœnitentiales, et dies triginta. Qui peccare voluerit in somnis, et non fuerit pollutus, triginta quatuor psalmos cantet.

De fundendo semen.

CAP. CCLII. ^d Clericus si semen fuderit non tangendo, septem dies pœniteat. Si tangit cum manu, viginti dies. Si diaconus, triginta dies. Si presbyter, hebdomadas quatuor. Presbyter, si semen fuderit per cogitationem, septem dies pœniteat. Monachus similiter. Qui voluntarie semen fudit in ecclesia, si clericus est, quatuordecim; si monachus aut diaconus, triginta dies; si presbyter, quadraginta; si episcopus, quinquaginta dies pœniteat.

De quadrupedum fornicatione.

CAP. CCLIII. ^e Qui cum pecude peccat, annum unum. Quidam judicant annos decem, quidam septem, quidam quatuor, quidam centum dies. Si quis clericus cum quadrupede fornicatus fuerit, annos duos, subdiaconus tres, diaconus et monachus quinque, presbyter septem, episcopus decem pœniteat.

De Sodomitis.

CAP. CCLIV. ^f Qui fornicaverit, sicut Sodomitæ, quidam judicaverunt decem annos, quidam septem, alii unum. Pueri centum dies. Alii judicaverunt, si in consuetudine est, laicus annos quinque, clericus septem, subdiaconus et monachus octo, diaconus decem, presbyter duodecim, episcopus tredecim pœniteat.

ABHINC DE FURTO ET RAPINA.

(Ex Pœnitentiali unde supra.)

CAP. CCLV. Qui cupiditate captus furtum fecerit, quod abstulerit reddat, et annos quinque pœniteat.

De eadem re.

(Ex eodem.)

CAP. CCLVII. Qui sæpe furtum fecerit, septem annos pœniteat.

Unde supra.

CAP. CCLVIII. Si quis sepulcrum violaverit, septem annos pœniteat, tres ex his in pane et aqua.

De eadem re.

(Ex eodem Pœnitentiali.)

CAP. CCLXXV. Si aliquis de ministerio ecclesie quolibet modo aliquid furatus fuerit, septem annos pœniteat.

De perjuro.

(Ex eodem Pœnitentiali.)

CAP. CCCXIV. ^g Quicumque sciens perjuraverit

^d Burch., l. xvii, c. 43.

^e Burch., l. xvii, c. 32.

^f Burch., l. xvii, c. 34.

^g Burch., l. xii, c. 8.

septem annos pœniteat, et post hæc communionem accipiat.

Ex Pœnitentiâ ut supra.

CAP. CCCXXV. Si quis perjurerit, ultra ad sacramentum non admittatur.

De eadem re.
(Ex eodem.)

CAP. CCCXXVI. ^a Si quis suspicatur quod ad perjurium inducitur, et tamen ex consensu jurat, duos annos pœniteat ^b.

Unde supra.

CAP. CCCXXVII. ^c Si quis perjurerit per cupiditatem, omnes res suas vendat, et pauperibus distribuât, et monasterium ingressus jugi pœnitentiæ se subdat.

Unde supra.

CAP. CCCXXVIII. Si quis perjurium fecerit, laici annos tres, clerici quinque, subdiaconi sex, diaconi octo, presbyteri decem, episcopi duodecim annos pœniteant.

De incantatoribus, maleficis, et sortilegis.

(Ex Pœnitentiâ quo supra.)

CAP. CCCCLV. ^d Qui nocturna sacrificia dæmonum celebraverint, vel incantationibus dæmones invocaverint, capite puniantur.

CAP. CCCCLVI. Qui auguriis vel divinationibus inserviant, quinque annos pœniteant. Immissores tempusatum septem annos pœniteant.

CAP. CCCCLVII. Mulier si divinationes vel incantationes diabolicas fecerit, annum unum pœniteat, vel tres quadragesimas, vel quadraginta dies secundum qualitatem delicti.

CAP. CCCCLVIII. ^e Auguria, vel sortes quæ dicuntur false sanctorum, vel divinationes, qui eas observaverint, vel quarumcunque Scripturarum, vel vota voverint vel persolverint ad arborem, vel ad lapidem, vel ad quamlibet rem excepto ad ecclesiam omnes excommunicentur. Si ad pœnitentiam venerint, clerici annos tres laici unum et dimidium pœniteant.

De morticinis.

(Ex Pœnitentiâ quo supra.)

CAP. CCCCLXIX. ^f Qui manducat carnem immundam, aut morticinum, aut dilaceratum a bestia, quadraginta dies pœniteat. Si quis necessitate famis cogente manducavit, multo levius pœniteat.

CAP. CCCCLXX. Qui fraudatum, raptum, vel furatum sciens manducat, si pauper est, septem dies; si potens, quadraginta dies pœniteat. Infirmi vero, si sciunt, quindecim dies pœniteant.

CAP. CCCCLXXI. ^g Qui comedit et bibit contamina-

tum a bestia domestica, id est, a cane vel cato, duos dies pœniteat.

De liquore.

(Ex eodem.)

CAP. CCCCLXXII. ^h Si quis dederit alicui liquorem aliquem in quo mus vel mustela mortui sunt, si laicus est, septem dies pœniteat. Si autem in cœnobio sunt, ducentos psalmos cantent. Qui postea noverit quod talem potum libit, unum psalterium cantet.

De sanguine.

(Ex eodem.)

CAP. CCCCLXXIII. Si quis sanguinem alicujus animalis manducaverit, quadraginta dies pœniteat.

Item ut nullus sanguinem comedat.

B CAP. CCCCLXXIV. Admonendi sunt fideles, ut nullus præsumat sanguinem manducare. Nam in principio, quando homini licentia data est a Deo carnem manducandi, sanguinem interdictum legimus. Ait enim Dominus ad Noe et filios ejus: *Omne quod movetur et vivit, erit vobis in cibum, excepto quod carnem cum sanguine non comedetis. Sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum et de manu hominis.* (Gen. ix, 3-5). Quod non solum in lege veteri sæpissime inhibetur, verum etiam in novo testamento apostoli primitivæ Ecclesiæ ex gentibus sub magna deliberatione scribunt ut abstineant se a contaminationibus simulacrorum et fornicatione, et suffocatis, et sanguine. Quod exponens Hieronymus dicit: « Juxta litteram ⁱ, inquit, hæc præcepta conveniunt omni Christiano, ut morticinum non comedat, tam de avibus quam de pecoribus, quorum nequaquam sanguis effusus est. Quæ necessario observanda apostolorum de Jerusalem missa epistola monet. Et captum a bestia, quia et ipsum similiter suffocatum est. ^j Et sanguine, id est, non manducando cum sanguine. Si ergo de gentili vita venientibus pro ipsis fidei rudimentis et inveterata consuetudine gentilitatis hæc, quasi sibi ad salutem sufficerent, scripta sunt, quis transgressor hæc parvipendat? Simul et hoc considerandum, quod idololatricæ et fornicationi suffocatum et sanguis æquiparantur. Unde omnibus annuntiat quantum piaculum sit sanguinem comedere, quod idolis et fornicationi comparatur. Si quis hæc Dominica et apostolica præcepta violaverit, a communionem ecclesiastica suspendatur, usque digne pœniteat.

De liquore in quo mus ceciderit.

(Ex Pœnitentiâ quo supra.)

CAP. CCCCLXXIV. Mus si ceciderit in liquorem, tollatur inde, et aspergatur aqua benedicta, et sumatur. Si vero mortua fuerit inventa, abiciatur totus

^h Burch., l. xix, c. 106.

ⁱ « Et juxta litteram, omni generi electo, regali et sacerdotali, quod proprie ad Christianos refertur, qui uncti sunt oleo spiritali, de quo scriptum est: *Unxit te Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis*: hæc præcepta, etc.

^j S. Hieronymus in Ezechielem, cap. 45.

^a Burch., l. xii, c. 1.

^b 60 dies pœniteat, et sequentes annos, et nunquam sit sine gravi pœnitentiâ.

^c Burch., l. xii, c. 3.

^d Burch., l. x, c. 31.

^e Burch., l. x, c. 9.

^f Burch., l. xix, c. 88.

^g Burch., l. xix, c. 106.

ille liquor. Quod si multum est de liquore, purgetur ille liquor, et aspergatur aqua sancta, et sumatur, si necesse est. Si in farina, aut in lacte coagulato, aut in melle mus mortua invenitur, quod in circuitu ejus est foras projiciatur, reliquum sumatur.

Si quis sepulcrum violaverit, et cætera.

(Unde supra.)

CAP. CCCXXXV. Si quis sepulcrum violaverit, septem annos pœniteat, tres in pane et aqua. Si quis ligaturas fecerit, quod detestabile est, tres annos pœniteat, unum ex his in pane et aqua. Si quis manducaverit morticinum aut idolis immolatum, jejuset hebdomadas duodecim. Si quis quodlibet membrum sibi voluntarie truncaverit, tres annos pœniteat, unum ex his in pane et aqua. Si quis usuras undecunq̄ue exegerit, similiter pœniteat. Si quis perviolentiam aut quolibet ingenio malo ordine res alienas invaserit aut tulerit, similiter pœniteat. Si quis aliquem hominem malo ordine vendiderit, similiter pœniteat. Si quis aream aut domum alterius voluntarie igne cremaverit, similiter pœniteat. Si quis per iram aliquem percusserit, et sanguinem fuderit, aut debilem fecerit, quadraginta dies pœniteat in pane et aqua.

Si aliquis excommunicatus mortuus fuerit.

(Unde supra.)

CAP. CCCXXXVI. Si aliquis excommunicatus fuerit mortuus, qui jam sit confessus, et non occurrit venire ad sacerdotem, sed præoccupavit eum mors in domo aut in via, faciant pro eo parentes ejus oblationem ad altare, et dent redemptionem pro captivis.

II.

EX BURCHARDO,

Capitulis omissis quæ supra relata sunt.

De illis qui in codicibus futura requirunt.

(Ex Pœnitentiâ Theodori.)

LIB. I, CAP. XXVI. In tabulis vel codicibus sorte futura non sunt requirenda; et ut nullus in Psalterio, vel in Evangelio, vel in aliis rebus sortiri præsumat, nec divinationes aliquas in aliquibus rebus observare. Quod si fecerit, quadraginta dies pœniteat.

De illis qui in lingua lascivi fuerint.

(Ex Pœnitentiâ Theodori.)

CAP. LVI. Si quis lascivus in lingua fuerit, tridua-na pœnitentiâ expietur.

De illis qui pejerant se in manu episcopi, aut in cruce consecrata, aut non consecrata.

(Ex Pœnitentiâ Theodori.)

LIB. XII, CAP. V. Qui pejerat se in manu episcopi, aut in cruce consecrata, tres annos pœniteat. Si vero in cruce non consecrata, annum unum pœniteat. Qui autem seductus fuerit et ignorans se pejeraverit, et postea cognoscit, tres quadragesimas pœniteat.

^a Cætera quæ sequuntur de eo qui juratus fuerit per necessitatem, et de redemptionis pretio (Burch. l. xi, c. 51), supra relata sunt in prima collectione capitulo-

^A De episcopo qui secundum naturam fornicatus fuerit et de aliis.

(Ex Pœnitentiâ Theodori.)

LIB. XVII, CAP. XXXIX. Si quis pontifex fornicationem fecerit naturalem, synodus judicavit ut decem annos pœniteat, et multis lacrymis et eleemosynis veniam a Domino petat. Presbyter non prælato monachi voto cum puella vel meretrice peccans, annos tres et in tribus quadragesimis secundam, et quartam et sextam feriam, et sabbato semper de sicco citio pœniteat. Si cum ancilla Dei aut masculo, plus addatur jejunium, id est septem annos, si in consuetudine est. Similiter diaconi, si monachi non sunt, duos annos, sicut etiam monachi qui sine gradu sunt. Si diaconi monachi sunt, septem annos; monachi cum gradu, septem annos pœniteant. Item episcopus, si sine voto monachi cum puella vel meretrice peccaverit decem annos pœniteat. Clericus cum tali puella sine voto monachi, si fornicatus fuerit, unum annum pœniteat; si frequenter, duos annos. Si cum canonica, duos annos; si frequenter, tres annos. Si genuerit ex ea filium, quatuor annos: alii dicunt, septem. Theodorus dixit: Monachus fornicationem faciens, septem annos pœniteat.

Ut quotiescunq̄ue aliquis ad pœnitentiâ accesserit, jejuniis, et orationibus cum eo communicare debeat.

(Ex Pœnitentiâ Theodori.)

LIB. XIX, CAP. XXXIII. Quotiescunq̄ue Christiani ad pœnitentiâ accedunt, jejunia injungimus; et nos communicare cum eis debemus in jejunio, unam aut duas septimanas, aut quantum possumus; ut non dicatur nobis, quod sacerdotibus Judæorum dictum est a Domino: *Væ vobis legisperitis, qui aggravatis homines, et imponitis super humeros eorum onera gravia et importabilia; ipsi autem uno digito vestro non tangitis sarcinas ipsas.* Nemo enim potest sublevare cadentem sub pondere, nisi inclinaverit ut porrigat ei manum; neque ullus medicorum vulnera infirmantium potest curare, nisi sætoribus particeps fuerit; ita quoque nullus sacerdotum vel pontifex peccatorum vulnera curare potest, aut animabus peccata auferre, nisi præstante sollicitudine, et oratione lacrymarum. Necesse est ergo, fratres charissimi, vos sollicitos esse pro peccantibus, qui sumus alterutrum membra. Ideoque et nos si viderimus aliquem in peccatis jacentem, festinemus eum ad pœnitentiâ per nostram doctrinam vocare. Et quoties dederis consilium peccanti, simul quoque da illi pœnitentiâ statim, quantum debeat jejunare aut eleemosynis redimere peccata: ne forte obliviscaris quæ tibi jam dixit, et iterum necesse sit tibi interrogare; et forsitan erubescet iterum peccata sua confiteri, et inveniatur jam amplius judicari.

rum Theodori.

^b Ivo, p. xi, c. 52.

^c Ivo, p. xv, c. 36.

De illis qui cibum immunda manu tactum comederint, vel si canis aut aliquod animal immundum cibum tetigerit.

(Ex Pœnitenti-li Theodori.)

CAP. LXXXIX. Quod si casu quis immunda manu cibum tangit, vel si canis, musve, aut animal immundum sanguinem hominis edit, non nocet; et qui pro necessitate famis manducat animal quod immundum videtur, vel avem vel bestiam, misericorditer pœniteat.

De illis qui reticuerint peccatum fratris quod est ad mortem.

(Ex Pœnitenti-li Theodori.)

Qui reticuerit delictum fratris quod est usque ad mortem, neque eum corripuerit juxta regulam evangelicam, primo inter se et ipsum solum, deinde inter alios, deinde ad ecclesiam culpam referens, si necesse fuerit, et quanto tempore fuit tanto pœniteat.

De illis qui ad confessionem veniunt, necesse est ut primum de livore invidiæ et avaritiæ interrogentur.

CAP. CXLIV. Sane quia de livore invidiæ, et de ira, nec non et de avaritia ut superius digestum est, oriuntur homicidia, recte ut arbitrator censuimus de ipso vitio primum qualiter sacerdotali judicio canonice penitus sit corrigendum ostendere: ac deinde secundum ordinem vitiorum ita remedium subsequatur, quo facilius undecunque pœnitens purgari voluerit, sine dilatione in singulis capitulis inveniatur.

III.

EX IVONE.

De illis qui per amorem venefici fiunt.

(Ex Pœnitenti-li Theodori.)

P. xv, cap. cxvi. Si quis per amorem veneficus fit, et neminem perdidit: si clericus est, unum annum pœniteat in pane et aqua; si subdiaconus, duo; si diaconus tres, unum ex his in pane et aqua; si laicus et dimidium annum pœniteat, maxime si per hoc mulieris partum deceperit quisque tres annos unusquisque speraueat in pane et aqua, ne homicidii reus sit ^a.

^a Cætera supra notata sunt.

^b In plerisque vetustis est, et *quandiu illa pœnitet*, ut notant corr. Grat.

^c Burch. etiam, et Ivo caput hoc citant ex Theodoro. *Ut Græci*, hæc verba itemque illa: *Ut tota fere sancta Ecclesia*; et illa: *Et hoc perfectorum est*, et illa: *Quod est justorum*, absunt, quemadmodum a capitularibus adjectis can. 58 ita etiam a concilio

IV. EX GRATIANO.

Qua pœna sit feriendus qui necessitate coactus perjurat.

(Ex Pœnitenti-li Theodori.)

Causa xxii, q. 5, c. 3. Si quis coactus pro vita redimenda, vel pro qualibet causa, vel necessitate perjurat: quia plus corpus quam animam dilexit, tres quadragesimas pœniteat. Alii vero judicant tres annos, unum ex his in pane et aqua.

Qui adulteræ debitum reddit, tribus annis pœniteat.

(Ex Pœnitenti-li Theodori.)

Causa xxxii, q. 1, c. 7. Si quis uxorem suam scit adulteram, et non vult dimittere eam, sed in matrimonio habere, tribus annis pœniteat, et quandiu pœnitet ^b, abstineat se ab illa.

Sufficit illa confessio quæ primum Deo, deinde sacerdoti offertur.

Unde Theodorus Cantuariensis ait in Pœnitenti-li suo: Quidam Deo solummodo confiteri debere peccata dicunt, ut Græci. Quidam vero sacerdotibus confitenda esse percensent, ut tota fere sancta Ecclesia. Quod utrumque non sine magno fructu fit intra sanctam Ecclesiam: ita duntaxat, ut Deo qui remissor est peccatorum, peccata nostra confiteamur, et hoc perfectorum est, ut cum David dicamus: *Delictum meum cognitum tibi feci et injustitiam meam non abscondi. Dixi: Confiteor adversum me injustitiam meam, et tu remisisti impietatem peccati mei.* Sed tamen Apostoli institutio nobis sequenda est, ut confiteamur alterutrum peccata nostra, et oremus pro invicem, ut salvemur. Confessio itaque quæ soli Deo fit, quod est justorum purgat peccata ^c. Ea vero quæ sacerdoti fit, docet qualiter ipsa purgantur peccata. Deus namque salutis et sanctitatis auctor et largitor plerumque hanc præbet suæ pœnitentiæ medicinam invisibili administratione, plerumque medicorum operatione ^d.

Cabilonensi II, can. 53. Quænam vero fuerit disciplina in ecclesia Theodori satis superque declarant hæc ultima verba veteris codicis de Pœnitenti-li: *Reconciliatio ideo in hac provincia non est, quia et publica pœnitentia non est.* Unde licet judicare quid sentiendum sit de pluribus capitulis quæ Theodoro tribuuntur. CORRECT. GRAT.

^d Cætera supra relata sunt.

FRAGMENTA EX QUIBUSDAM CODICIBUS MANUSCRIPTIS.

I.

Ex Pœnitenti-li magistri Bartholomei Oxoniensis episcopi, cujus apographum mecum communicavit D. Tonclerius bibliothecæ S. Victoris moderator vigilantissimus.

De infirmis in periculo mortis constitutis.

(Ex Pœnitenti-li Theodori.)

CAP. XLVIII. Ab infirmis in periculo mortis positus per presbyteros pura inquirenda est peccatorum con-

fessio, non tamen imponenda est illis pœnitentiæ quantitas, sed innotescenda, et cum amicorum orationibus et eleemosynarum studiis pondus sublevandum, si forte migraverint, ne obligati a communione alieni vel consortio veniæ fiant. A quo periculo si divinitus erepti convaluerint, pœnitentiæ modum a suo confessore impositum diligenter observent. Et ideo secundum canonicam auctoritatem, ne illis ja-